

Nejlepší ochranou ženy je – odvaha, napsala kdysi dávno vůdčí představitelka hnutí za práva žen, Američanka Elisabeth Cady Stanton. A měla pravdu. Bez pořádné kuráže by dnešní ženy nemohly být političkami, ředitelkami, nemohly by řídit auto nebo mít svůj bankovní účet, zkrátka nemohly by mít to, co se ještě před sto lety považovalo za výsadu mužů. Kurážných žen však bylo po věky věků na světě víc než dost, a tak se nakonec svých práv dobraly.

Díky nim mohla vzniknout i tato knížka – knížka o hrdinkách, které se s pomocí svého talentu, píle, vytrvalosti, a především víry ve vlastní sny dopracovaly přesně tam, kam chtěly, a prošlapaly přitom cestu k sebeuplatnění mnoha svým následnicím.

Že jejich příběhy častokrát neznáte? Že jste slyšeli o svaté Anežce, Marii Terezií a Boženě Němcové, kdežto o neohrožené královně Johaně z Rožmitálu nebo nositelkách Nobelovy ceny Bertě von Suttner a Gerty Cori vám nikdo nevyprávěl? Vidíte, i to patří k věci. Dlouhá staletí zůstávaly příběhy mnoha výjimečných žen opomenuty, protože nebylo spisovatelek, badatelek ani reportérek, které by jim věnovaly pozornost. Stejně jako všechny ženy se musely starat o rodinu, a co jim nepovolil otec nebo manžel, bylo nežádoucí. Až na výjimky se to změnilo teprve na sklonku devatenáctého století, kdy si ženy vymohly právo na vzdělání a vedle svého uplatnění se začaly zajímat i o vlastní minulost. A kolik pozoruhodných postav v ní pak objevily! Nespočet!

Když se před několika lety pustila Renáta Fučíková se svými studenty a studentkami do jejich mapování, aby jim k příležitosti stého výročí československé ústavy, která českým ženám zaručila volební právo, vzdali poctu, nemohli se dobrat konce. Bylo jich tolik, že by na ně ani jedna knížka nestačila. Musely jsme se proto dlouho radit a přít, než se nám podařilo vybrat pouhých šedesát pozoruhodných osobností, s jejichž příběhy se můžete setkat na příštích stránkách. Řadě dalších hrdinek složili mladí ilustrátoři a ilustrátorky z plzeňské Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara hold v podobě pestré směsice portrétů, které si můžete prohlédnout na výstavě putující spolu s touto knihou po českých i zahraničních výstavních síních.

V medailonech vybraných vladařek, vědkyň, umělkýň, ale i obyčejných statečných žen, které sepsala Kateřina Tučková, Lenka Křížová a Anna Musilová, se dočtete o spletitých osudech plných překážek, s nimiž se musely naše předchůdkyně potýkat na cestě za svými cíli, i o tom, co jim dodalo odvahy pustit se proti proudu. A protože si jeho sílu dnes ani neumíme představit, připojila k nim Renáta Fučíková vyprávění o nelehkém údělu plném zvrátů, kterému se ženy cele vymanily až v uplynulém století. Teprve v kontextu světových i tuzemských dějin vynikne, jak mimořádné byly naše praprababičky, prababičky a babičky hrdinky. Snad vás jejich kuráž a houževnatost inspiruje i na cestě za vlastními sny!

**Renáta Fučíková
Lenka Křížová
Kateřina Tučková**

Lidské dějiny jsou mohutným proudem příběhů. Vedle významných okamžiků a šťastných konců v nich najdeme i mnoho příkoří. Kroniky nám často vyprávějí o různých bojích a povstáních utlačovaných proti utlačovatelům. Zato o ne-spravedlnostech a křivdách, které se týkaly doslova celé poloviny lidstva, se většinou spíše mlčelo. A přitom se děly téměř v každé rodině – u chudých venkovanů stejně jako u mocných šlechticů. Šlo v nich o postavení žen, jež byly do nedávné minulosti drženy v podřízené roli a neplatila pro ně stejná práva jako pro muže.

Vždycky tomu tak ale nebylo – ve starší době kamenné bylo postavení mužů a žen dosti vyrovnané. Pravěká rodina vypadala podobně jako ta dnešní: otec a matka a dva až tři jejich potomci. Děti nebývalo mnoho, protože většinou nepřežily kruté podmínky, ostatně i jejich rodiče umírali v hodně mladém věku.

Lovci a sběrači se museli za obživou neustále přesouvat z místa na místo, a proto se o větší děti poměrně spravedlivě starali oba rodiče i všichni jejich příbuzní. Pravěká tlupa byla totiž propletenec bratranců a sestřenic a jejich potomstva, přičemž všichni měli stejně skromné nároky i majetek. Právě tato rovnost a spolupráce byly pokrokové: posunuly vývoj našich dovedností vpřed, a tím odlišily naše předky od lidoopů.

Tak žilo lidstvo po neuvěřitelně dlouhé stovky tisíc let. Teprve nedávno, před necelými deseti tisíci lety, prošel vztah ženy a muže převratnou proměnou: v některých oblastech naší planety si lidé začali potravu pěstovat, a to je nakonec donutilo, aby se usadili.

První rolnické obce mnohdy tíhly k ženské správě. Ženy byly považovány za dárkyně života podobně jako úrodná půda. Proto bylo všemi bez rozdílu uctíváno božstvo v podobě Velké matky.

Představme si ženy té doby: byly mnohem statnější než ty dnešní, několik hodin denně ručně mlely zrna, aby se z nich dala připravit požitelná kaše. Často si samy vybíraly manžely a společný majetek předávaly dcerám. Udržovaly chod vesnice po dobu, kdy muži odcházeli na celé měsíce se stádečky ovcí a koz na pastvu.

Časem si rolnické osady vytvořily zásoby potravin a díky tomu přežilo a uživilo se i více dětí. Život si postupně vyžadoval promyšlenější organizaci, ale také obranu majetku. Nebylo rozumné vystavovat těhotné – i když statné a odvážné – ženy nebezpečí. Z mužů se tedy časem stali ochránci rodiny, majetku, domu, polností i stád.

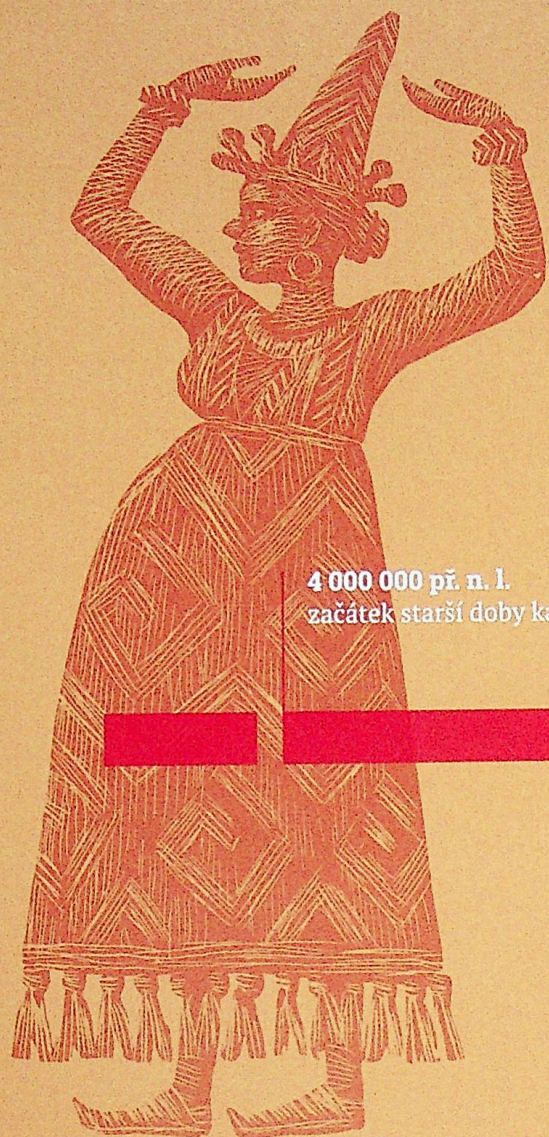
Čím hlouběji na jih, tím silnější byla role muže jako pána nad hospodářstvím i rodinou. Především v horkých a suchých krajích Afriky, Asie a jihovýchodní Evropy se ženy ochotně poddaly mužské vládě, protože pro ně byla výhodná. Spolu s dětmi přebývaly v chladivém stínu domů, zatímco muži byli při obstarávání obživy vystaveni spalujícímu slunci a různým nebezpečím.

Tak vypadal život rodiny ve starověké Mezopotámii, v Egyptě, tak žily rodiny biblických praotců Abraháma a Jáкова i příbuzní a následovníci Ježíše Krista. Stejně se žilo v antickém Středomoří, výjimkou byly jen rodiny Etrusků, kde měly ženy podobná práva jako muži. Od Etrusků převzal určitou úctu k ženám i starověký Řím, přestože hlavní slovo v rodině měl otec.

Tento patriarchální způsob života a rozdělení rolí mezi oběma pohlavími se pak ve vlnách šířily celým světem. Proflákal se s místními zvyklostmi, až postupně zakořenil a stal se na mnoho staletí jakýmsi neměnným zákonem.

Ženy, které stály na úsvitu lidské historie, rodily děti a staraly se o obživu rodu a vesnice, byly prvními velkými hrdinkami.

RF

4 000 000 př. n. l.
začátek starší doby kamenné

12 500 př. n. l.
objevili se první usedlí
zemědělci

35 000 př. n. l.
první sošky žen zvané venuše

5500–2750 př. n. l.

v jihovýchodní Evropě existovala cucutensko-tripolská kultura, v níž měly ženy významné postavení

1763–1760 př. n. l.

vládla Sebeknofru, první žena na egyptském trůnu vnímaná jako skutečná faraonka

kolem 1350 př. n. l.

žila egyptská královna Nefertiti, manželka faraona Achnatona, proslulá svou krásou

1479–1458 př. n. l.

vládla egyptská královna Hatšepsut, původně regentka, pak skutečná faraonka

2700–1450 př. n. l.

na Krétě a blízkých ostrovech se uplatňovala mínojská kultura, v níž ženy požívaly významného postavení

900–27 př. n. l.

na Apeninském poloostrově žili Etruskové, jejichž ženy požívaly rovnoprávného postavení s muži

600–52 př. n. l.

rozkvět kultury keltských kmenů
ve východní, střední a západní
Evropě; ženy dosahovaly téměř
rovnoprávného postavení s muži

753 př. n. l.

údajné založení
města Říma

69–30 př. n. l.

žila egyptská královna
Kleopatra, která se
pokusila ovlivňovat
dění v Římské říši
ve prospěch Egypta

kolem 600 př. n. l.

žila řecká básnířka Sappó

776 př. n. l.

první olympijské hry, jichž se ve
starověku účastnili pouze muži

kolem 60 n. l.

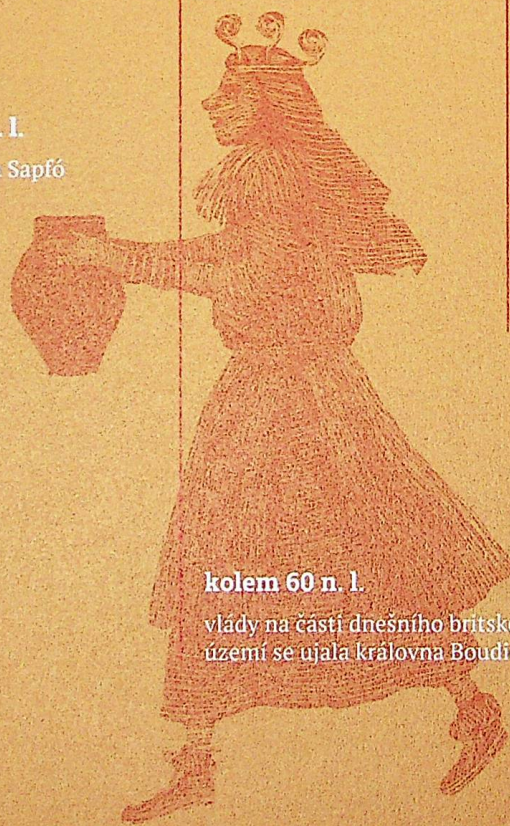
vlády na části dnešního britského
území se ujala královna Boudica

272

Zenobie, královna
z Palmýry, se prohlásila
za římskou císařovnu

476

zánik západořímské říše,
tradičně považovaný
za konec starověku

313

křesťanství se v Římské říši
stalo povoleným náboženstvím

Praměti dynastie Přemyslovců a první česká svěřice asi 860 – 921

V dávných dobách, kdy se v české kotlině ještě svářilo mnoho rodů, putovala do země pod horou Říp dcera sousedního vladaře, mladičká Ludmila. Schoulená na kožešinách v krytém povozu, který chránil její po zuby ozbrojení družiníci, však vyhlížela hradby Levého Hradce, kam ji posílal otec provdat se za knížete Bořivoje z rodu Přemyslovců, s obavami. Nikdy dřív ho totiž neviděla. V nejisté době ale bylo rozumnější mít za souseda příbuzného než nepřítele, takže jí nezbývalo, než se otcovu přání podvolit.

Už brzy se ale ukázalo, že sňatek s knížetem Bořivojem nebude jen sňatkem z rozumu – mladí manželé v sobě našli zalíbení a v příštích letech se jim narodili tři synové a tři dcery.

Bořivoj to však neměl s vládou v Čechách vůbec jednoduché, a tak se o pomoc obrátil ke svému mocnějšímu sousedovi, knížeti Svatoplukovi z Velké Moravy. Na jeho dvoře ale panovaly úplně jiné pořádky – Svatopluk a jeho poddaní už nebyli pohané, jak to tehdy bylo u Slovanů zvykem, nýbrž křesťané.

Prastará legenda praví, že pohanům bylo tehdy zakázáno jít u jednoho stolu s křesťany, a tak prý musel Svatopluk prostříti nebohému Bořivojovi a Ludmile na podlaže. To dá rozum, že se jim to nelíbilo, a když je pak hostitel vyzval, aby přijali křest a připojili se tak k ostatním stolovníkům, neváhali a souhlasili. Tím se Bořivoj se Svatoplukem stali bratry v Kristu a knížecí pár se tedy vrátil domů nejen s novou vírou, ale i se záštitou mocného spojence, díky němuž mohl usednout na český trůn. Ten měl tehdy podobu kamenného stolce, stojícího na ostrohu nad řekou Vltavou, na němž čeští velmožové slibovali věrnost svému vyvolenému knížeti. Právě toto místo si Bořivoj s Ludmilou zvolili pro svůj nový domov a vystavěli na něm pražské hradiště, které se poté stalo sídlem většiny příštích panovníků naší země.

Štěstí mladých manželů však netrvalo dlouho, neboť Bořivoj zemřel. A protože po sobě zanechal nedospělé syny, nebylo ani, kdo by vládl. Tehdy však na sněmu velmožů vystoupila kněžna Ludmila, a ačkoliv to bylo proti všem zvyklostem, aby muži naslouchali ženě, promluvila k nim tak srdnatě a moudře, že se rozhodli svěřit vládu do jejích rukou, dokud mladí kněžici nedospějí. Udělali dobře. Kněžna Ludmila pak totiž panovala rozvážně a spravedlivě, takže si získala úctu mnohých poddaných, a zároveň v duchu nové křesťanské víry, pomocí níž české knížectví povznesla na roveň vyspělejším evropským sousedům. Když její synové dorostli, předala vládu nad vzkvétající zemí nejprve staršímu Spytihněvovi, po němž na knížecí stolec usedl mladší Vratislav.

Není pro ženu horšího údělu, než do hrobu ukládat manžel a po něm i své děti. Ludmile smrt milovaných způsobila nepředstavitelné hoře, po Vratislavovi však alespoň zbyli

dva malí synci, Václav a Boleslav, které mu povila manželka Drahomíra. Vzhledem k jejich věku ale české knížectví čelilo stejné potíži jako před nedávnem – nebyl, kdo by usedl na knížecí stolec. Musel se tak zase sejít sněm velmožů a rokovat, koho pověřit vládou. Mnozí chtěli za panovníci opět moudrou Ludmilu, proti ní však stála mocichtivá knížecí vdova Drahomíra, která měla na své straně mnoho vlivných spojenců. A tak se sněm nakonec rozhodl, že mezi ně moc rozdělí – Ludmila měla pečovat o výchovu budoucích vládařů, zatímco Drahomíra za ně měla spravovat knížectví, dokud nedospějí.

To však Drahomíře nebylo dost.

„Kdo to kdy viděl?“ vztekala se nad mravy, které malé kněžnice učila babička Ludmila. „Namísto aby se chlapci cvičili s ostatními v boji, nechává ta ženská kněze, aby je cvičil v písmu a čtení. Nač jim to bude!? Vždyť taková změkčilá knížátka nebude ctít ani poslední slouha!“ A když pak Čechy navíc začal ohrožovat rozpínavý saský soused a Ludmila velmožům radila spojit se proti němu s Bavorsy, povolala k sobě Drahomíra dva své družiníky: „Tak to tedy ne. Stačí, že mi ta ženská kazí syny, do vládnutí mi ale mluvit nebude – jděte a zabte ji!“ přikázala jim.

Po zuby ozbrojení hromotlukové Tunna a Gomon vyjeli neprodleně, a sotva se smráklo, dorazili na hrad Tetín, kde toho času Ludmila pobývala. Kněžna už je čekala. Zнала svou snachu Drahomíru dobře, a tak věděla, že se nebude štítit žádné krutosti, aby dosáhla svého. Poslala proto své sloužící pryč, neboť nechtěla, aby spolu s ní přišli k újmě i oni, a sama očekávala příjezd Drahomířiných posílů. Tunnovi s Gomonem tak nic nebránilo proniknout až k Ludmilině domu, vtrhnout do její světnice, strhnout jí z dlouhých bílých kadeří závoj a bez slitování ji uskrtit.

Tím však Ludmilin příběh neskončil.

Na místě jejího hrobu se totiž brzy začaly dít zvláštní věci – línula se z něj líbezná vůně a lidem, kteří se tam přicházeli modlit, se zázračně vracelo zdraví. Zanedlouho nikdo nepochyboval o Ludmilině svatosti. A když pak Václav konečně dospěl a usedl na trůn, potrestal Drahomíru zapuzením a ostatky své milované babičky nechal přenést na Pražský hrad, aby tak moudré a statečné kněžně zajistil důstojné místo posledního spočinutí. Od těch dob tam přicházejí nesčetné zástupy poutníků poklonit se první české svěřici, která svému lidu přinesla křesťanskou víru, a tak i kulturu civilizovaného evropského západu.

KT

**Diplomatka a zakladatelka prvního českého kláštera
asi 930 – 994**

Od nešťastné smrti svaté Ludmily uplynulo teprve několik let a na knížecí stolec usedl druhý z jejích vnuků, kníže Boleslav. Byla to událost skutečně rozporuplná – měl na trůn sice právoplatný nárok, ale nezískal ho čestně. Domohl se ho totiž vraždou svého předchůdce a bratra Václava, kterou zosnoval, protože měl za to, že české knížectví povede lépe než on.

Nutno říci, že v příštích letech země pod Boleslavovou vládou vzkvétala, avšak ke spokojenosti knížeti stále něco chybělo. Nemohl se totiž řadit po bok svým mocnějším a bohatším sousedům, neboť ve své zemi nebyl svrchovaným vládcem. K tomu bylo třeba mít v sídelním městě Praze biskupství, aby se tak přemyslovská říše mohla stát i samostatným církevním centrem. S tím však byla potíž.

Čechy byly v té době podřízeny řezenskému biskupství, které se ovšem nadvládou nad dušemi Boleslavových poddaných nemínilo vzdát. To by musel zasáhnout sám papež. Ale toho bratrovrah Boleslav nemohl o tak významné privilegium požádat, neboť se svým činem provinil proti všem křesťanským zásadám; papež by takového hříšníka ani nepřijal. Pokud mělo být v Praze biskupství, musel se s prosbou do Říma zkrátka vypravit někdo jiný. Ale kdo? A tu Boleslava napadlo, že by to mohla být jeho nejmladší dcerka Mlada.

„Nebojácná a odvážná je po mně,“ přemýšlel, „pověst má dobrou, když celé dny tráví v kostele, taky je vzdělaná, zná písmo, cizí řeči seká jak latinu a ve výřečnosti strčí do kapsy i své bratry. A navíc jí nechybí půvab, takže svým šarmem papeže najisto přesvědčí!“

A tak se Mlada na příkaz svého otce vydala na dlouhou a nebezpečnou cestu, které se tehdy lekali i mnozí otrlí chlapíci. Vypravit se v tom čase z Čech přes strmé Alpy do Říma, kde sídlil papež, totiž nebylo jen tak. Cesta vedla hlubokými hvozdy, křížila řeky, přes něž nevedly mosty, vinula se přes hory, které nepropustily každého, nehledě na množství rabiátů a lapků, skrývajících se ve skalách a neváhajících přepadnout a sprovodit ze světa každého, kdo vypadal, že má alespoň denár. Knížecí dcerku Mladu s družinou čekaly dlouhé týdny nebezpečného a úmorného putování na koňském hřbetě, což vyžadovalo nejen velké odhodlání, ale hlavně tělesnou zdatnost. Nakonec však Mlada k papežovu prahu přeje jen dorazila.

Svatý otec tak nezvyklou návštěvu přijal s otevřenou náručí. Pozval Mladu do svého paláce, pozorně vyslechl její prosbu a pak s ní dlouze rozprávěl o rodné zemi i o božích zákonech. Moudrá a zbožná Mlada ho přitom svou neobyčejnou výmluvností přesvědčila, že její vlast si biskupství zaslouží, a sama se nabídla coby záruka, že v přemyslovském knížectví bude napříště vládnout křesťanský duch. Měla pro to i vlastní plán, s nímž se doposud nikomu ne-

svěřila. Hodlala v Praze založit klášter, v němž by panny zaslíbené Bohu pečovaly o křesťanskou víru, duše věřících i o vzdělanost a umění. Mladina smělost a oddanost církvi papeže nadchla, a tak se už víc nerozmýšlel a povolil založit první české biskupství i klášter, kde se měla srdnatá Přemyslovna stát první abatýší. Tak se Mlada, nyní už s řeholním jménem Marie, vypravila na zpáteční cestu hned s několika glejty, a když konečně doputovala domů, mohla svého bratra Boleslava II., který se mezitím stal českým knížetem, potěšit vskutku nevídaným úspěchem.

Zanedlouho byl na přemyslovský dvůr povolán první pražský biskup Dětmar, který vzápětí vysvětil první klášter v Čechách, a to konvent benediktinských řeholnic vystavený při kostele svatého Jiří. Abatyše Mlada tam našla svůj vytoužený domov a mezi svými početnými následovnicemi pak žila šťastně a spokojeně až do smrti, po níž ji křesťanský lid začal uctívat jako blahoslavenou. Díky ní nám pražské biskupství, které postupem věků povýšilo na arcibiskupství, slouží dodnes, a překrásný svatojiřský konvent na Pražském hradě patří mezi trvalé pýchy našeho hlavního města.

KT

